

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3

Yhteenveto toimikaudesta
9.4.2020–15.2.2023

Taiku3-yhteistyöryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:18

Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3

Yhteenveto toimikaudesta
9.4.2020–15.2.2023

Taiku3-yhteistyöryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.

Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-263-967-7

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3 Yhteenvedo toimikaudesta 9.4.2020–15.2.2023

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2023:18		Teema	Kulttuuri
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Yhteisötekijä	Taiku3-yhteistyöryhmä		
Toimittaja/t	Laura Norppa, Anna-Mari Rosenlöf, Sini Seemer		
Kieli	suomi	Sivumäärä	21
Tiivistelmä	<p>Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3 asetettiin toimikaudelle 9.4.2020–15.2.2023 toteuttamaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman tavoitetta lisätä kulttuurin hyvinvointivaikutuksia eri hallinnonalojen yhteistyötä lisäämällä. Taiku3 on jatkanut Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman sekä Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän (Taiku2) tavoitteiden ja toimenpide-ehdotusten toteuttamista. Tämän ja edellisten työryhmien työn myötä, terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta on kytketty entistä vahvemmin osaksi monialaista hyvinvoinnin edistämistä sekä sosiaali- ja terveyssektorin toimintaa.</p> <p>Toimikauden aikana Taiku3-työryhmä ja/tai sen jäsenet ovat olleet joko suoraan tai välillisesti mukana monissa kulttuurihyvinvointitoimintaa kehittävässä prosesseissa, joista keskeisimmät esitellään tässä loppuraportissa. Yhteistyöryhmän työssä on painottunut hyvinvointialueuudistus ja sen tuomat muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen. Yhteistyöryhmä on työssään ja aloitteissaan keskittynyt nimenomaisesti kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintojen kehittämiseen, toimintamallien kehittämiseen ja juurruttamiseen alan toimijoille. Lisäksi raportissa yhteistyöryhmä esittää suosituksia jatkotoimenpiteiksi kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.</p>		
Asiasanat	kulttuurihyvinvointi, kulttuuri, taide, hyvinvointi, terveyden edistäminen		
ISBN PDF	978-952-263-967-7	ISSN PDF	1799-0351
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-967-7		

Samarbetsgruppen för kulturvälfärd Taiku3 Sammanfattning av mandatperioden 9.4.2020–15.2.2023

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:18		Tema	Kultur
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Utarbetad av	Samarbetsgruppen för kulturvälfärd Taiku3		
Redigerare	Laura Norppa, Anna-Mari Rosenlöf, Sini Seemer		
Språk	finska	Sidantal	21

Referat

Samarbetsgruppen för kulturvälfärd Taiku3 tillsattes för mandatperioden 9.4.2020–15.2.2023 för att genomföra målet i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering att öka kulturens effekter på välbefinnandet genom ökat samarbete mellan olika förvaltningsområden. Taiku3 har fortsatt att genomföra de mål och åtgärdsförslag som Handlingsprogrammet för konst och kulturell välfärd samt Samarbetsgruppen för konst- och kulturverksamhet som främjar hälsa och välfärd (Taiku2) påbörjat. I och med detta och tidigare arbetsgrupps arbete har konst- och kulturverksamhet som främjar hälsa och välfärd i allt högre grad kopplats till sektorsövergripande främjande av välfärd samt social- och hälsovårdssektorns verksamhet.

Under mandatperioden har samarbetsgruppen Taiku3 och/eller dess medlemmar antingen direkt eller indirekt deltagit i många processer som utvecklar kulturvälfärdsverksamheten. De mest väsentliga processerna presenteras i denna slutrapport. I arbetsgruppens arbete har tyngdpunkten varit på välfärdsområdesreformen och de ändringar som reformen medför i ordnandet av social- och hälsovården. Samarbetsgruppen har i sitt arbete och sina initiativ uttryckligen fokuserat på att utveckla kontaktytorna för kulturvälfärden, utveckla verksamhetsmodellerna och förankra dem hos aktörerna inom branschen. I rapporten lägger arbetsgruppen dessutom fram rekommendationer om fortsatta åtgärder för att främja kulturvälfärden.

Nyckelord	kulturvälfärd, kultur, konst, välfärd, hälsofrämjande verksamhet		
ISBN PDF	978-952-263-967-7	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-967-7		

Cooperation group on cultural well-being Taiku3 Summary of the term 9.4.2020–15.2.2023

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2023:18	Subject	Culture
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Group author	The cooperation group on cultural wellbeing, Taiku3	
Editor(s)	Laura Norppa, Anna-Mari Rosenlöf, Sini Seemer	
Language	Pages	21
	Finnish	

Abstract

The cooperation group on cultural wellbeing, Taiku3, was appointed for the term 9.4.2020–15.2.2023 to implement the objective of the Government Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government to increase the impact of culture on wellbeing by increasing cooperation between different administrative branches. Taiku3 has continued the implementation of the objectives and proposals for measures of the action plan on arts and culture well-being and the cooperation group on arts and cultural activities promoting health and well-being (Taiku2). As a result of this work and the work of the previous working groups, arts and cultural activities promoting health and wellbeing have been more closely linked to the promotion of multisectoral wellbeing and the activities of the social welfare and health care sector.

During its term, the Taiku3 cooperation group and/or its members have either directly or indirectly participated in many processes that develop cultural well-being activities, the most important of which are presented in this final report. The work of Taiku3 has focused on the wellbeing services county reform and the changes it brings to the organisation of healthcare and social welfare. In its work and initiatives, the working group has specifically focused on developing interfaces for cultural well-being, developing operating models and mainstreaming them in the sector. In addition, the working group presents recommendations for further measures to promote cultural wellbeing.

Keywords cultural well-being, culture, art, well-being, health promotion

---

ISBN PDF 978-952-263-967-7 **ISSN PDF** 1799-0351

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-967-7>

Sisältö

Esipuhe	
Kulttuuri ja taide osaksi hyvinvoinnin valtavirtaa	7
1 Johdanto	9
2 Poimintoja toimikaudelta	12
2.1 Selvitys kulttuurihyvinvointipalvelujen toimintamalleista kunnissa ja perustettavilla hyvinvointialueilla	12
2.2 Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellisen arvioinnin hanke – ArtWell.....	13
2.3 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Toimeenpanosuunnitelma ja kulttuurihyvinvointi	14
2.4 Elintapaohjauksen tarkistuslista ja kulttuurihyvinvointi.....	14
2.5 Kansallinen ikäohjelma 2030 ja kulttuurihyvinvoinnin edistäminen.....	15
2.6 Kulttuurihyvinvointi mukaan kuntien HYTE-kertoimeen	15
2.7 Kulttuurihyvinvointi hyvinvointialueiden hankkeissa ja yhdyspinnoilla.....	16
2.8 Julkishallinnon rahoitus kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen	17
2.9 Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyys ja saatavuus	18
3 Jatkotoimenpiteitä ja suosituksia	19
Liitteet	21
Yhteistyöryhmän asettamispäätös	21

ESIPUHE KULTTUURI JA TAIDE OSAKSI HYVINVOINNIN VALTAVIRTA

Hyvinvointiimme vaikuttavat monet asiat. On sanottu, että jopa 80 prosenttia näistä asioista tulee sosiaali- ja terveystalouden ulkopuolelta. Kansallisiin hyvinvointihaasteisiimme kuten ylipainoon, liikkumattomuuteen, päihteiden käyttöön, riippuvuuksiin, mielen hyvinvointiin ja heikkoon unenlaatuun voidaan vaikuttaa niin liikunnan, ravitsemuksen, kulttuurin, taiteen kuin luonnon keinoin. Lisäksi tarvitaan terveellinen ja turvallinen elinympäristö. Hyvinvoinnissa nämä kaikki asiat liittyvät yhteen. Esimerkiksi ongelmat liikuntakyvyssä tai julkisen liikenteen puuttuminen ja toimintakyvyn rajoitteet voivat estää kulttuuriharrastuksiin ja -tilaisuuksiin pääsemisen. Sosiaalisten suhteiden puutetta ei pystytä hoitamaan lääkärin vastaanotolla. Jos ihminen pelkää sosiaalisia tilanteita tai ei tunne kulttuuripalveluita omakseen, eivät ilmaisetkaan kulttuuripalvelut riitä houkuttelemaan häntä kotoaan.

Taiku3-yhteistyöryhmän toimikauden aikana 2020–2023 toteutuneen hyvinvointialueuudistuksen tavoitteena on muun muassa kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä hillitä kustannusten kasvua. Uudistus edellyttää hyvinvointialueilta, kunnilta, järjestöiltä, yrityksiltä ja valtiolta uudenlaisen yhteistyön opettelua. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, kulttuurihyvinvointi mukaan lukien, tapahtuu eri toimijoiden yhdyspinoilla. Yhdyspintatyö tarvitsee toimiakseen neuvottelua, sopimuksia, kustannusten ja ammattiosaamisen jakamista sekä verkostoitumistaitoja ja tiedolla johtamista. Yhdyspinnalla kulttuurihyvinvoinnin ohjausprosesseihin liittyvät niin elintapa-, asiakas- ja palveluohjaus, hyvinvointi- ja kulttuurilähetteen kehittäminen kuin koordinaatio hyvinvointialueen, järjestöjen ja kuntien välillä. Jatkossa tavoitteena tulisi olla, että Suomessa olisi väestötasolle levitettävissä olevia kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleja ja palveluita, jotka ovat yhdenvertaisesti asukkaiden saatavilla. Tietopohja kasvaa tutkimus- ja kokemustiedon karttuessa ja leviää kestävästi systemaattisen koulutuksen kautta niin kulttuuri-, sosiaali-, terveys- kuin kasvatusalojen ammattilaisille.

Kulttuurihyvinvoinnissa, kuten kaikessa hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävässä toiminnassa, eri hallinnonalojen ja ministeriöiden yhteistyö on välttämätöntä. Taiku3-yhteistyöryhmän kolmivuotisen toimintakauden aikana ryhmä on toiminut yhteistyöfoorumina, jossa on nostettu esiin kulttuurihyvinvoinnin paikkoja erilaisissa kehittämissuunnitelmissa, strategioissa ja prosesseissa. Erityisen merkittävää on, että kulttuurilla ja taiteella ei ole ollut yhteistyöryhmän toimikaudella roolia vain omissa kehittämissuunnitelmissaan. Kulttuuri ja taide on otettu osaksi laajemmin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen liittyviä ohjelmia. Esimerkiksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelma, Suomen kestävän kasvun ohjelma sekä Kansallinen Ikäohjelma 2030 sisältävät kulttuurihyvinvointiin liittyviä toimenpiteitä.

Taiku3-yhteistyöryhmä on järjestyksessään kolmas määräaikainen ministeriöiden välinen kulttuurihyvinvointiin keskittynyt yhteistyöryhmä. Ensimmäinen työryhmä käynnisti työnsä vuonna 2010. Vakiintuneelle yhteistyölle on selkeä tarve. Yhteistyöryhmä esittääkin yhtenä jatkotoimenpide-ehdotuksenaan yhteistyön jatkumista esimerkiksi neuvottelukunnan muodossa. Lisäksi kulttuurihyvinvointitoiminnan rahoitusvastuiden jakautuminen on edelleen monilta osin avoin ja toimintaa järjestetään pitkälti hankkeiden turvin. Rahoituksen kehittämiseen sekä toiminnan kestäväan kehittämiseen ja juurruttamiseen sekä toimintakulttuurin muutokseen tarvitaan ratkaisuja ja ohjausta ministeriöiden ja muiden toimijoiden yhteistyönä

Kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuuksista on vasta pieni osa käytössä. Esimerkiksi taide yhdessä oppimisen, ymmärtämisen, ihmettelyn ja turvallisen olemisen sekä ilmaisun tilana avaa mahdollisuuksia, joihin tulisi olla pääsy kaikenikäisillä. Taide ja kulttuuri auttavat meitä ymmärtämään toisiamme jopa ilman yhteistä kieltä heijastaen, tulkiten, tutkien ja ratkoen yhteiskunnassa meneillään olevia ilmiöitä. Tätä muutosvoimaa meillä ei ole varaa jättää hyödyntämättä.

Anna-Mari Rosenlöf erityisasiantuntija, Taikusydän-yhteyspiste, Turun AMK.
Huhtikuu 2023

1 Johdanto

Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöryhmä Taiku3 asetettiin toteuttamaan pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman tavoitetta lisätä kulttuurin hyvinvointivaikutuksia eri hallinnonalojen yhteistyötä lisäämällä. Taiku3-yhteistyöryhmä asetettiin toimikaudelle 9.4.2020–15.2.2023.

Taiku3 on jatkanut Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -toimintaohjelman sekä Terveyttä ja hyvinvointia edistävän taide- ja kulttuuritoiminnan yhteistyöryhmän (Taiku2) tavoitteiden ja toimenpide-ehtotusten toteuttamista. Tämän ja edellisten työryhmien työn myötä, terveyttä ja hyvinvointia edistävä taide- ja kulttuuritoiminta on kytketty entistä vahvemmin osaksi monialaista hyvinvoinnin edistämistä sekä sosiaali- ja terveyssektorin toimintaa.

Asettamispäätöksessä yhteistyöryhmän tehtäviksi määriteltiin:

- Rakentaa opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyöhön pysyvät ja vakiintuneet toimintatavat kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.
- Tunnistaa kulttuurihyvinvoinnissa keskeiset kehittämisen alueet erityisesti tulevaisuuden sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisuissa ja tukea hyviksi koettujen toimintamallien jalkauttamista alan toimijoille.
- Saattaa kulttuurihyvinvoinnin painopiste pois hankerahoituksesta kohti vakiintuneita rakenteita ja vakaata rahoituspohjaa.
- Tukea alan tutkimuksen vahvistamiseksi pitkäjänteistä, tavoitteellista ja koordinoitua kehittämistyötä, lisätä yhteistyötä tutkijoiden ja eri tutkimusorganisaatioiden välillä kansallisesti ja kansainvälisesti.
- Määritellä kulttuurihyvinvoinnin koordinaatiotoiminta sekä asiantuntija- ja kehittämistoiminta ja niihin liittyvien palvelujen tavoitteenasettelu ja toimenpiteet.

Yhteistyöryhmän kokoonpano ja toiminta

Yhteistyöryhmän kokoonpano oli hallinnon- ja sektorirajat ylittävä. Yhteistyöryhmän puheenjohtajina ovat toimineet ylijohtaja Riitta Kaivosoja opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä osastopäällikkö Annakaisa Iivari sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Taiku3-yhteistyöryhmän jäsenet:

- Opetusneuvos Mikko Hartikainen, Opetushallitus
- Kulttuuripäällikkö Tarja Hautamäki, Pohjanmaan liitto
- Toimitusjohtaja Marjukka Heikkilä, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
- Kulttuurijohtaja Reetta Heiskanen, Helsingin kaupunki
- Johtaja Päivi Husman, Työterveyslaitos
- Erikoistutkija Päivi Känkänen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- Johtaja Meri Larivaara, Mieli ry
- Yliopistotutkija Kai Lehikoinen, Taideyliopisto
- Toiminnanjohtaja Kati Myllymäki, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Erityisasiantuntija Päivi Nykyri, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Kulttuuriasianneuvos Esa Pirnes, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen Kuntaliitto ry
- Asiantuntija Teija Tuukkanen, Kirkkohallitus
- Ylilääkäri Maarit Varjonen-Toivonen, Suomen terveyttä edistävät sairaalat ry
- Erityisasiantuntija Jaana Vastamäki, sosiaali- ja terveysministeriö
- Erityisasiantuntija Johanna Vuolasto, Taiteen edistämiskeskus

Yhteistyöryhmän pysyvinä asiantuntijoina ovat toimineet:

- Erityisasiantuntija Mira Haataja, Kulttuuria kaikille -palvelu
- Erityisasiantuntija Anna-Mari Rosenlöf, Taikusydän – Kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallinen yhteyspiste
- Asiantuntija Ismo Suksi
- Erityisasiantuntija Isto Turpeinen, Taiteen edistämiskeskus

Yhteistyöryhmän sihteerinä ovat toimineet erityisasiantuntija Sini Seemer sosiaali- ja terveysministeriöstä ja 1.8.2022 asti kulttuuriasianneuvos Mari Karikoski opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Tämän jälkeen Karikoski on toiminut yhteistyöryhmän asiantuntijajäsenenä. Kulttuuriasianneuvos Laura Norppa on toiminut yhteistyöryhmän sihteerinä 1.8.2022–15.2.2023.

Yhteistyöryhmän alaisuudessa on toiminut kolme jaostoa: 1) rakenteet ja rahoitus, 2) toimintamallit sekä 3) tutkimus ja osaaminen. Jaostot ovat kokoontuneet erityisesti yhteistyöryhmän toimikauden ensimmäisen vuoden aikana valmistellen toimintaehdotuksia yhteistyöryhmälle ja toteuttaen yhteistyöryhmältä tulleita toimeksiantoja.

Yhteistyöryhmä on kokoontunut toimikautensa aikana yhteensä 11 kertaa. Yhteistyöryhmän toimintaa leimasivat erityisesti koronapandemian aiheuttamat muutokset toimintaympäristössä sekä hyvinvointialueuudistus, jossa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestäminen siirtyi vuoden 2023 alusta 21 hyvinvointialueelle. Ryhmän toiminnassa painottui erityisesti ministeriöiden sekä Taiteen edistämiskeskuksen yhteistyön edistäminen, jota tuki yhteistyöryhmän jäsenten monialainen osaaminen.

Ryhmässä on käsitelty ajankohtaisia laajempia kehittämisteemoja sekä erillisiä kehittämissankkeita, joissa kulttuurihyvinvointi on tunnistettu osaksi hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämisen kokonaisuutta sekä tiedolla johtamisen vahvistamista.

Taiku3-yhteistyöryhmä on toimikautensa aikana käsitellyt seuraavia kulttuurihyvinvointiin liittyviä teemoja:

- Mielenterveys ja kulttuuri
- Työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämissankkelmat
- Sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön riittävyys ja saatavuus: kulttuurialan ammattilaisten hyödyntäminen sote-alalla
- Kulttuurihyvinvointi sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnassa
- Liikuntalähetekäytännöt malliksi kulttuurihyvinvointiin
- Kaikukortti
- Kulttuurihyvinvointi hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnoilla
- Kansallinen ikäohjelma 2030: Kulttuurista hyvinvointia ikäihmisille -hankkeet (STM, Taite + muut tahot)
- Kulttuurihyvinvointi mukaan kuntien HYTE-kertoimeen (OKM, THL, Kuntaliitto, VM)
- Kulttuurihyvinvoinnin näkökulma hyvinvointialueiden ja sote-palveluiden kehittämissankkeissa: Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma 2020 – 2023 (STM, THL) ja Suomen kestävä kasvun ohjelma (RRP), Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti 2022–2025 (STM, THL)
- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Toimeenpanosuunnitelma (Kansanterveyden neuvottelukunta)
- Elintapaohjauksen tarkistuslista (Kansanterveyden neuvottelukunta)
- Kulttuurin harrastamiseen ja kulttuuripalveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvien tietojen kerääminen osana THL:n Terve Suomi -väestötutkimuskokonaisuutta (THL)
- Lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta liitetty velvoite yhteistyöstä hyvinvointialueiden kanssa.

2 Poimintoja toimikaudelta

Asettamispäätöksen tehtävänannon mukaisesti yhteistyöryhmän tuli: ”Tunnistaa kulttuurihyvinvoinnissa keskeiset kehittämisen alueet erityisesti tulevissa sosiaali- ja terveydenhuollon ratkaisuissa ja tukea hyviksi koettujen toimintamallien jalkauttamista alan toimijoille.” Toimikauden aikana Taiku3-yhteistyöryhmä ja/tai sen jäsenet ovat olleet joko suoraan tai välillisesti mukana lukuisissa kulttuurihyvinvointitoimintaa kehittävässä prosesseissa.

Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen edellyttää monien eri toimijoiden yhteistyötä. Yhteistyöryhmä on ollut useassa teemassa keskeinen yhteistyöfoorumi sekä asiantuntijataho, joka on kuullut eri alojen asiantuntijoita ja tehnyt kehittämisehdotuksia näihin teemoihin liittyen.

Yhteistyöryhmän työssä on painottunut hyvinvointialueuudistus ja sen tuomat muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen. Yhteistyöryhmä on työssään ja aloitteissaan keskittynyt nimenomaisesti kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintojen kehittämiseen, toimintamallien kehittämiseen ja juurruttamiseen alan toimijoille.

Seuraavaksi esitellään tarkemmin muutamia teemoja, joita on käsitelty ja edistetty yhteistyöryhmässä.

2.1 Selvitys kulttuurihyvinvointipalvelujen toimintamalleista kunnissa ja perustettavilla hyvinvointialueilla

Taiku3-yhteistyöryhmä tilasi aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:ltä selvityksen kulttuurihyvinvointipalvelujen toimintamalleista kunnissa ja perustettavilla hyvinvointialueilla. Selvitys valmistui helmikuussa 2022. Selvityksessä tarkasteltiin kolmea kulttuurihyvinvoinnin toimintamallia: taloudellisen tuen mallia, kulttuurilähetettä ja palveluohjausta, jotka ovat moninaisesti käytössä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Selvitys antaa tilannekatsauksen siitä, mitä malleja käytetään, mille kohderyhmille malleja

kohdennetaan, mitä kautta tukea kohdennetaan ja missä mallien kehitystarpeet ovat. Selvitys kohdennettiin niihin kuntiin, joissa THL:n toteuttaman TEAViisari-tiedonkeruun mukaan on kulttuurihyvinvoinnin malleja käytössä.

Selvityksen keskeiset johtopäätökset liittyvät kulttuurihyvinvointipalvelumallien kehittämiseen ja niiden vakiinnuttamiseen hyvinvointialueilla. Selvityksestä ilmenee, että Kaiku-keskuksen Kaikukortti on todettu toimivaksi taloudellisen tuen malliksi monessa kunnassa. Selvityksessä todetaan, että erityisesti hyvinvointialueiden toiminnassa tarvitaan yhteiset kriteerit taloudellisen tuen myöntämiselle. Yhdenmukaisten ja yhdenvertaisten toimintamallien kehittämisessä kansalliset mallit ovat ensiarvoisia. Kaikukortti nostetaan selvityksessä esimerkkinä hyvästä alustasta ja toimintamallista.

Hyvinvointialueiden kannalta haasteiksi muodostuvat erilaiset paikalliset mallit ja kokeilut, jotka tulisi yhtenäistää. Positiivisena asiana selvityksessä ilmenee se, että kulttuurihyvinvoinnin kysymykset ja toimintamallit nähdään tärkeänä osana sosiaali- ja terveystaloudellista sekä asukkaiden hyvinvointia tukevana toimintona.

Lisätietoa: [Kulttuurihyvinvointi-loppuraportti.pdf \(mdi.fi\)](#)

2.2 Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellisen arvioinnin hanke – ArtWell

Vuonna 2022 aloitetussa ArtWell-hankkeessa kehitettiin kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellisen arvioinnin menetelmiä ja laadittiin toimenpidesuosituksia arvioinnin kehittämiseksi Suomessa. Hanketta rahoitettiin valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan kautta (VN TEAS). Hankkeen toteuttajina olivat Itä-Suomen yliopiston Vaikuttavuuden talo, Taideyliopiston CERADA tutkimuskeskus sekä Kulttuurihyvinvointipooli / Taiteen Sulattamo ry yhteistyössä OKM:n kanssa. Tutkimustulokset valmistuvat huhtikuussa 2023.

Lisätietoa: [Kulttuurihyvinvointitoiminnan taloudellinen arviointi -hanke – UEFConnect](#)

2.3 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Toimeenpanosuunnitelma ja kulttuurihyvinvointi

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 -periaatepäätöksellä linjataan niitä toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuus saadaan vähenemään vuoteen 2030 mennessä. Toimeenpanoa ohjaa ja seuraa ministeriöiden ja eri hallinnonalojen asiantuntijoista koostuva Kansanterveyden neuvottelukunta. Toimeenpanosuunnitelman pyrkimyksenä on muiden muassa luoda perusta työ- ja toimintakyvylle, kaventaa väestöryhmien välisiä hyvinvointi- ja terveyseroja sekä edistää ja ylläpitää hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja osallisuutta ehkäisemällä syrjäytymistä ja osattomuutta. Toimeenpanosuunnitelmassa esitetään yhteensä 144 toimenpidettä, joiden avulla poikkihallinnollisesti voidaan vaikuttaa terveyteen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä niiden taustatekijöihin.

Taiteen ja kulttuurin osalta toimeenpanosuunnitelmassa esitetään 23 eri toimenpidettä, jotka liittyvät esimerkiksi hyvään arkiympäristöön, hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaan ja palveluihin, lapsiperheiden ja vanhemmuuden sekä nuorten mielenterveystaitojen tukemiseen sekä ennaltaehkäisevien toimintamallien käyttöön sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Lisätietoa: [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma \(valtioneuvosto.fi\)](https://valtioneuvosto.fi)

2.4 Elintapaohjauksen tarkistuslista ja kulttuurihyvinvointi

Elintapaohjauksen tarkistuslista on työkalu elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen suunnitteluun ja valmisteluun. Tarkistuslistaa on valmisteltu Taiku3-yhteistyöryhmän jaostossa. Tarkistuslista on tarkoitettu hyvinvointialueiden valmistelijoille, kuten hyvinvointikoordinaattoreille, avuksi elintapaohjauksen yhdyspintapalvelujen suunnitteluun ja valmisteluun. Kulttuurihyvinvointi on mukana elintapaohjauksen tarkistuslistassa. Keskeistä elintapaohjauksessa on, että palveluketju ja -kokonaisuus on määritelty ikäryhmittäin tunnistuen haavoittuvassa asemassa olevien tarpeet. On tärkeää suunnata palveluja niille, jotka eivät pääse helposti kulttuurihyvinvointipalveluiden äärelle. Pyrkimyksenä on, että alueelliset palvelutarjottimet sisältävät myös kulttuurihyvinvoinnin palvelut.

Tarkistuslistaan on koottu keskeisiä huomioitavia asioita liittyen hallintorakenteisiin ja järjestämiseen, johtamiseen ja verkostoihin, kyvykkyyksiin ja resursointiin, henkilöstö- ja sidosryhmäosallisuuteen sekä tiedolla johtamiseen ja tietojärjestelmiin. Elintapaohjausta voidaan antaa liikunnan, ravitsemuksen, uniterveyden, päihteettömyyden ja riippuvuuk-sien sekä kulttuurihyvinvoinnin osa-alueilla.

Lisätietoa: [Elintapaohjauksen tarkistuslista julkaistu – Sosiaali- ja terveysministeriö \(stm.fi\)](#)

2.5 Kansallinen ikäohjelma 2030 ja kulttuurihyvinvoinnin edistäminen

Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 sisältää ennaltaehkäiseviä ja toimintakykyä parantavia toimia iäkkäälle väestölle ja riskiryhmille. Ikäohjelmaan sisältyy Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille -hankekokonaisuus, jonka tavoitteena on kehitystyö kulttuurihyvinvointia edistävinä toimenpiteinä sisältäen palveluohjauksen, lähetetoiminnan ja taloudellistoiminnallisen tuen. Hankkeen aikana tullaan koostamaan ikäihmisten kulttuurihyvinvoinnin laatusuositukset ja ikäihmisten kulttuurihyvinvoinnin toimenpidesuositus. Ikäohjelmaa rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö, joka on osoittanut Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille -hankekokonaisuuden rahoitukseen Taiteen edistämiskeskukselle yhteensä 2 080 000 euroa vuosille 2021–2023.

Lisätietoa: [Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 \(valtioneuvosto.fi\)](#) ja [Kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijapalvelut \(taike.fi\)](#)

2.6 Kulttuurihyvinvointi mukaan kuntien HYTE-kertoimeen

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kunnille otettiin vuoden 2023 alusta käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. Kulttuuri on mukana kuntien HYTE-kertoimen yhtenä prosessi-indikaattorina peruskoulujen, liikunnan ja kuntajohdon indikaattorien kanssa. Indikaattoreilla haetaan vastausta kysymykseen ”Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on?” Kulttuurin HYTE-kertoimella etsitään ratkaisua kulttuuriosallistumisen esteiden poistamiseen ja kulttuuri-toimintaan osallistumisen kynnyksen madaltamiseen sekä annetaan kunnille taloudellinen kannustin toteuttaa kuntalaisten kulttuurisia perusoikeuksia.

Lisätietoa: [HYTE-kerroin – kannustin kunnille – THL](#)

2.7 Kulttuurihyvinvointi hyvinvointialueiden hankkeissa ja yhdyspinnoilla

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kulttuurihyvinvoinnin edistäminen kansallisissa hankkeissa ja yhdyspinnoilla on vahvasti näkynyt Taiku3-yhteistyöryhmän toiminnassa. Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamissa Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa ja Suomen kestävä kasvun ohjelman Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti -hankkeessa edistetään molemmissa kulttuurihyvinvointia.

1. [Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma: hyvinvointialueiden hankkeet 2020–2023](#)

Kulttuurihyvinvointi on mukana noin kolmasosassa alueiden hankkeita, esimerkiksi [Pirkanmaan alueella](#) ja Varsinais-Suomessa. Hankkeen osana valmistunutta Pirkanmaan uutta alueellista kulttuurihyvinvointisuunnitelmaa on esitelty myös Taiku3-yhteistyöryhmän kokouksissa.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa toiminnan painotuksena on siirtyminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön. Tähän tavoitteeseen pyritään hyvinvointialueilla esimerkiksi vahvistamalla perustason ehkäisevää työtä ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, kuten kehittämällä asiakas- ja palveluohjausta sekä kohdennettuja hyvinvointitarkastuksia, ja toimimalla yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden ja kunnan muiden toimialojen kanssa huomioimalla palveluohjauksessa liikunta ja kulttuurihyvinvointi.

2. [Suomen kestävä kasvun ohjelma \(RRP\): Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti \(2022–2025\)](#)

Palvelukonseptilla tarkoitetaan toimintamallia, jonka avulla kuntien ja kolmannen sektorin hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä, pärjäävyyttä, terveyttä ja osallisuutta edistävät palvelut ja toiminnot (mukaan lukien liikunta-, kulttuuri- ja luontopalvelut) ovat sekä asiakkaiden että ammattilaisten helposti löydettävissä.

THL vastaa ohjelman valtakunnallisesta ohjauksesta ja aluehankkeiden koordinoinnista kuntien kanssa.

Lisätietoa: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti](#)

2.8 Julkishallinnon rahoitus kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen

Koska kulttuurihyvinvointitoiminnan liittyy monta eri toimialaa, on sen rahoituskin luonteeltaan monikanavaista. Taiku3-yhteistyöryhmässä on koottu yhteen ryhmän toimikauden aikana kulttuurihyvinvointitoiminnassa hyödynnettyjä rahoituskanavia. Osa toiminnan ja kehittämistyön rahoituksesta on kanavoitu toimijoille osana isompaa ohjelmakokonaisuutta kuten osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa, Kansallista Ikäohjelmaa, Terveysten edistämisen määrärahoja ja STEA:n avustuksia.

STM:n kautta jaettu rahoitus kulttuurihyvinvointihankkeisiin

- Suomen kestävän kasvun ohjelma (RRP) 2022–2025 (kulttuurihyvinvointi osana monialaisia palveluja, integroituja toimintamalleja ja digitaalisia palveluja)
- Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma 2022 (kulttuurihyvinvointi mukana ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä)
- THL, Terveysten edistämisen määrärahat kulttuurihyvinvointiin 1 757 000 euroa vuosille 2020–2022. (kulttuurihyvinvointi mukana myös vuoden 2023 teemapainopisteissä keinona vähentää yksinäisyyttä)
- STEA, kulttuuri keinona edistää hyvinvointia ja terveyttä mukana noin 30 avustuskohhteessa yhteensä 7,3 miljoona euroa vuonna 2023
- Kansallinen ikäohjelma, Hyvinvointia kulttuurista ikäihmisille 2 080 000 euroa vuosille 2021–2023

OKM:n kautta jaettu rahoitus kulttuurihyvinvointihankkeisiin

- Suomen kestävän kasvun ohjelma (RRP) 30 miljoonaa euroa vuosille 2022–2024 (kulttuurihyvinvointi mukana eräissä hankkeissa)
- Kuntien kulttuuritoiminnan kehittämisavustukset 3 632 900 euroa, josta kulttuurihyvinvointiin miljoona euroa vuosille 2019–2021
- Taike, saavutettavuuden ja kulttuurihyvinvoinnin avustukset 3 307 000 euroa vuosille 2020–2022

Yksittäisiä muita julkisia rahoituskanavia kulttuurihyvinvointihankkeisiin

- VM: Helsingin kaupungin koordinoima Lämpö-hanke, jossa kehitetään ikäihmisten digikulttuurialustaa Turun, Tampereen, Oulun ja Jyväskylän kaupunkien kanssa, 850 000 euroa
- ArtWell-hanke, VN TEAS, 200 000 euroa
- Museovirasto, Opetushallitus, Aluehallintovirastot
- Alueiden kestävä kasvun ja elinvoiman tukemisen määrärahat (AKKE- ja AIKO -rahoitukset)
- EAKR, ESR, Maaseutuohjelma ja harvaan asuttujen maaseutualueiden kulttuuritoiminnan rahoitus, Leader-rahoitukset

2.9 Sosiaali- ja terveysalan henkilöstön riittävyys ja saatavuus

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt poikkihallinnollisen strategisen ohjelman sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnan riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi. Tarkoituksena on löytää kestäviä ratkaisuja sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen kattamiseen lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä niin, että alueelliset erot on otettu huomioon. Esimerkiksi vanhuspalvelulakiin sisältyy toistaiseksi vähän käytettyjä mahdollisuuksia henkilöstörakenteen monipuolistamiseen.

Lähihoitajien ja sairaanhoitajien lisäksi asiakkaiden tarpeisiin voidaan vastata monien muiden sote-ammattilaisten osaamisella. Sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitämiseen voidaan hyödyntää myös muita kuin sote-ammattilaisia, esimerkiksi liikunta-, kulttuuri- tai taidealan ammattilaisia. Kulttuurialan koulutetuille tämä voisi tuoda osa- tai kokoaikaisia työllistymismahdollisuuksia. Niin taiteen, kulttuurin kuin liikunnan positiivisista vaikutuksista hyvinvointiin on olemassa vahvaa tutkimusnäyttöä. Toisaalta asiakkaiden näkökulmasta kyse on myös oikeudesta osallistua kulttuuriin ja taiteeseen.

3 Jatkoimenpiteitä ja suosituksia

Taiku3-yhteistyöryhmän toimintakauden aikana kulttuurihyvinvointi on edelleen vahvistunut merkitystään osana hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden monialaista edistämistä.

Työryhmän ja sitä edeltävien työryhmien pitkäjänteinen työ, yhdessä lukuisten muiden kulttuurihyvinvointialaa kehittävien toimijoiden kanssa, on kantanut hedelmää. Kulttuurin sekä taiteen merkitykset hyvinvoinnille tunnustetaan yhä paremmin niin osana kulttuuri-, kasvatusta- kuin sosiaali- ja terveystieteiden toimintaa. Kuitenkin alueelliset erot ovat suuria esimerkiksi siinä, miten kulttuurihyvinvointitoimintaa hyödynnetään osana ennaltaehkäiseviä palveluita ja sote-sektorin toimintaa. Vakiintuneiden toimintatapojen levittäminen laajemmalle väestölle sekä hankkeissa kehitetyn toiminnan vakiinnuttaminen ja toiminnan rahoittaminen ovat edelleen keskeisiä kehittämishaasteita.

Taiku3-yhteistyöryhmä esittää seuraavia suosituksia jatkotoimenpiteiksi ja ehdotuksia yhteistyötahoiksi kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämiseksi:

- Vahvistetaan eri hallinnonalojen yhteistyötä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi ja jatketaan opetus- ja kulttuuriministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyötä esimerkiksi neuvottelukunnan muodossa.
Yhteistyötahot: OKM, STM, TEM, YM, SM, hyvinvointialueet, kunnat, THL, järjestöt.
- Luodaan valtionhallintoon pysyvä rakenne kulttuurihyvinvoinnin asiantuntija-, koordinaatio- ja yhteyspistetoiminnalle.
Yhteistyötahot: OKM, STM, Taike.
- Lisätään ja vakiinnutetaan taiteen ja kulttuurin tarjontaa ja käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollossa ja ennaltaehkäisevissä palveluissa.
Yhteistyötahot: OKM, STM, hyvinvointialueet, kunnat, järjestöt, THL, Taike.
- Tunnistetaan ja käyttöön otetaan vaikuttavia ja yhdenvertaisuutta edistäviä kulttuurihyvinvoinnin rakenteita ja käytäntöjä kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoilla.
Yhteistyötahot: OKM, STM, hyvinvointialueet, kunnat, järjestöt, Taike.
- Kehitetään kulttuurihyvinvoinnin palveluihin liittyviä pysyviä rahoitusmalleja.
Yhteistyötahot: OKM, STM, THL.

- Seurataan kuntien HYTE-lisäosaan sisällytetyn kulttuurihyvinvoinnin indikaattorin vaikutuksia kuntien toimintaan.
Yhteistyötahot: THL, OKM, STM.
- Selvitetään kulttuurialan koulutettujen työllistymismahdollisuuksia sote- ja hyte-palveluihin ja kulttuurialan osaamisen hyödyntämistä asiakkaiden toimintakyvyn edistämiseksi sekä sote-organisaatioiden toimintamallien ja työhyvinvoinnin kehittämisessä.
Yhteistyötahot: OKM, STM.
- Vahvistetaan kulttuurihyvinvoinnin tietopohjaa ja sen hyödyntämistä kuntien ja hyvinvointialueiden johtamisessa.
Yhteistyötahot: OKM, STM, Taike, THL, Kuntaliitto.
- Sisällytetään kulttuurihyvinvoinnin näkökulma osaksi laajempaa sosiaali- ja terveysalan tutkimus- kehittämis- ja innovaatio- ja osaamistoimintaa (TKIO) sekä TKIO:n rakenteiden ja rahoituksen kehittämistä.
Yhteistyötahot: OKM, STM, THL.
- Vahvistetaan kulttuurihyvinvointiin liittyvää poikkitieteellistä tutkimusta.
Yhteistyötahot: OKM, STM, THL, järjestöt, ammattikorkeakoulut, yliopistot.

Liitteet

Yhteistyöryhmän asettamispäätös

Yhteistyöryhmän asettamispäätös on luettavissa [Hankeikkunassa](#)¹.

---

¹ https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/54f048fe-910e-44ff-8ff3-398724dedf65/c6be7157-7f48-4c0f-94dd-0d997a9078d6/ASETTAMISPAATOS_20200826075121.pdf

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-967-7 PDF